Valiokunnan mietintö StVM 35/2016 vp─ HE 218/2016 vp

Sosiaali- ja terveysvaliokunta

Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi ikääntyneen väestön toimintakyvyn tukemisesta sekä iäkkäiden sosiaali- ja terveyspalveluista annetun lain ja sosiaalihuoltolain 42 §:n muuttamisesta

JOHDANTO

Vireilletulo

Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi ikääntyneen väestön toimintakyvyn tukemisesta sekä iäkkäiden sosiaali- ja terveyspalveluista annetun lain ja sosiaalihuoltolain 42 §:n muuttamisesta (HE 218/2016 vp): Asia on saapunut sosiaali- ja terveysvaliokuntaan mietinnön antamista varten.

Asiantuntijat

Valiokunta on kuullut:
- lakimies Maria Porko, sosiaali- ja terveysministeriö
- lakimies Riitta Husso, Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirasto (Valvira)
- erikoistutkija Teija Hammar, Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (THL)
- erityisasiantuntija Eevaliisa Virnes, Suomen Kuntaliitto
- erityisasiantuntija Jaana Manssila, Sosiaalialan korkeakoulutettujen ammattijärjestö Talentia ry

Valiokunta on saanut kirjalliset lausunnot:
- Muistiliitto ry
- Omaishoitajat ja läheiset -liitto ry
- Suomen Geronomiliitto ry
- Suomen lähi- ja perushoitajaliitto SuPer ry
- Vanhus- ja lähimmäispalvelun liitto ry
- Vanhustyön keskusliitto ry.

HALLITUKSEN ESITYS

Esityksessä ehdotetaan muutettavaksi ikääntyneen väestön toimintakyvyn tukemisesta sekä iäkkäiden sosiaali- ja terveyspalveluista annettua lakia sekä sosiaalihuoltolakia. Esityksellä mahdollistettaisiin kunnille aikaisempaa paremmin tapauskohtainen harkinta siinä, mitä asiantuntemusta kunta hankkii ja käyttää ikääntyneen väestön ja iäkkäiden henkilöiden palvelujen laadukkaaseen järjestämiseen. Lisäksi esityksen mukaan ikääntyneen väestön toimintakyvyn tukemisesta sekä iäkkäiden sosiaali- ja terveyspalveluista annetusta laista kumottaisiin vastuutyöntekijää kos-

keva pykälä. Pykälän kumoamisen myötä iäkkäiden henkilöiden omatyöntekijä nimettäisiin sosiaalihuoltolain kaikkia sosiaalihuollon asiakkaita koskevan sääntelyn mukaisesti. Esityksessä muutettaisiin sosiaalihuoltolain mukaisen omatyöntekijän kelpoisuusvaatimuksia vastaamaan paremmin sekä iäkkäiden että muiden asiakasryhmien palvelukokonaisuuden osoittamaa tarvetta.

Esitys liittyy valtion vuoden 2017 talousarvioesitykseen ja on tarkoitettu käsiteltäväksi sen yhteydessä.

Lait on tarkoitettu tulemaan voimaan 1 päivänä tammikuuta 2017.

VALIOKUNNAN PERUSTELUT

Yleistä

Vanhuspalvelulaki on säädetty ennen sosiaalihuoltolakia, ja siinä on säännöksiä, joita vastaavaa kaikenikäisiä koskevaa sääntelyä on sen jälkeen annetussa uudessa sosiaalihuoltolaissa. Lakiehdotusten mukaan vanhuspalvelulaista poistetaan sosiaalihuoltolain kanssa osin päällekkäinen vastuutyöntekijää koskeva säännös ja kevennetään kuntien velvoitteita. Tavoitteena on vähentää kuntien hallinnollista taakkaa ja pienentää palvelujen järjestämisen kustannuksia. Tarkoituksena on myös joustavoittaa henkilöstön käyttöä ja yhdenmukaistaa sosiaalihuollon eri asiakasryhmiä koskevaa sääntelyä. Esitys on osa pääministeri Juha Sipilän hallituksen ohjelman kuntien tehtävien ja velvoitteiden vähentämisen toimenpideohjelmaa. Ehdotusten arvioidaan vähentävän kuntien kustannuksia noin 27,4 miljoonalla eurolla.

Lakiehdotukset mahdollistavat kunnalle aikaisempaa laajemman harkinnan asiantuntemuksen hankkimisessa ikääntyneen väestön palvelujen järjestämiseen. Vastuutyöntekijää koskevan säännöksen kumoamisen yhteydessä siirretään iäkkäät henkilöt sosiaalihuoltolain omatyöntekijää koskevien säännösten alaisiksi. Valiokunta katsoo, että esityksessä on pyritty asianmukaisesti varmistamaan iäkkäiden henkilöiden riittävä tuki. Valiokunta puoltaa lakiehdotusten hyväksymistä muuttamattomina.

Asiantuntemus

Vanhuspalvelulain 10 §:n mukaan kunnan käytettävissä on oltava ikääntyneen väestön hyvinvoinnin, terveyden, toimintakyvyn ja itsenäisen suoriutumisen tukemista sekä iäkkäiden henkilöiden tarvitsemien sosiaali- ja terveyspalvelujen laadukasta järjestämistä varten riittävästi monipuolista asiantuntemusta. Erityisasiantuntemusta on oltava ainakin hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen, gerontologisen hoito- ja sosiaalityön, geriatrian, lääkehoidon, ravitsemuksen, monialaisen kuntoutuksen sekä suun terveydenhuollon alalta. Vanhuspalvelulain 17 §:ssä säädetään vastuutyöntekijästä. Kunnan on nimettävä iäkkäälle henkilölle vastuutyöntekijä, jos hän tarvitsee apua palvelujen toteuttamiseen ja yhteensovittamiseen liittyvissä asioissa.

Esityksessä ehdotetaan, että vanhuspalvelulain kuntien käytettävissä olevaa asiantuntemusta koskevasta 10 §:stä poistetaan luettelo ammattialoista, joista kunnalla tulee olla käytettävissään eri-

tyisasiantuntemusta. Kunta voi tapauskohtaisesti harkita, mitä asiantuntemusta se käyttää ikääntyneen väestön ja iäkkäiden henkilöiden palvelujen laadukkaaseen järjestämiseen sekä palvelutarpeen arviointiin. Vanhuspalvelulain 10 §:n voimaan jäävä alkuosa täsmentää jatkossakin iäkkäiden palveluissa sosiaalihuoltolain monialaista yhteistyötä koskevaa ja osin vastaavaa sääntelyä sisältävää 41 §:ää. Valiokunta pitää muutosta perusteltuna ja korostaa moniammatillisen asiantuntemuksen ja yhteistyön merkitystä iäkkäiden henkilöiden palvelujen järjestämisessä.

Omatyöntekijä

Nykyiset vanhuspalvelulain vastuutyöntekijän ja sosiaalihuoltolain omatyöntekijän tehtävien määrittelyt poikkeavat jossain määrin toisistaan. Vanhuspalvelulain 17 §:n mukaan vastuutyöntekijän tehtävänä on muun muassa seurata iäkkään henkilön palvelusuunnitelman toteutumista ja palvelutarpeiden muutoksia, olla tarvittaessa yhteydessä palvelujen järjestämisestä vastaaviin ja muihin tahoihin iäkkään henkilön tarpeisiin vastaamiseksi sekä neuvoa ja auttaa iäkästä henkilöä palvelujen ja etuuksien saantiin liittyvissä asioissa. Sosiaalihuoltolain 42 §:ssä omatyöntekijän tehtävänä on asiakkaan tarpeiden ja edun mukaisesti edistää jatkuvien tai toistuvien palvelujen järjestämistä tavoitteena asiakkaan itsenäinen selviytyminen. Pysyvissä ja pitkäaikaisissa palveluissa tuki on pyrittävä järjestämään siten, että turvataan palvelujen jatkuvuus, ellei palvelujen muuttaminen ole asiakkaan edun mukaista.

Sosiaalihuoltolain 42 § ehdotetaan muutettavaksi siten, että omatyöntekijän on oltava sosiaalihuollon ammattihenkilöistä annetun lain 3 §:ssä tarkoitettu ammattihenkilö, mutta omatyöntekijänä voi toimia terveydenhuollon ammattihenkilö, jos se on asiakkaan palvelukokonaisuuden kannalta perusteltua. Esityksen mukaan tämä on perusteltua lähtökohtaisesti silloin, kun asiakkaan palveluntarve perustuu pääasiassa terveydenhuollollisiin syihin. Kunta voi arvioida niin iäkkäiden kuin muihinkin asiakasryhmiin kuuluvien asiakkaiden kohdalla, mikä sosiaali- tai terveydenhuollon ammattihenkilön kelpoisuus parhaiten tukee omatyöntekijän tehtävien toteuttamista suhteessa sosiaalihuollon asiakkaan palvelukokonaisuuteen ja palvelutarpeen pääasialliseen syyhyn.

Erityistä tukea tarvitsevan lapsen tai muun erityistä tukea tarvitsevan asiakkaan omatyöntekijän tai hänen kanssaan asiakastyötä tekevän työntekijän on ehdotetun 42 §:n mukaan jatkossakin oltava sosiaalityöntekijä. Erityistä tukea tarvitsevalla henkilöllä ei esityksen mukaan tarkoiteta henkilöä, jonka tuen tarve liittyy korkeaan ikään siten kuin vanhuspalvelulain 3 §:ssä säädetään. Valiokunta kiinnittää huomiota siihen, että sosiaalihuoltolain 3 §:n edellytysten täyttyessä voi myös ikääntynyt henkilö olla säännöksessä tarkoitettu erityistä tukea tarvitseva henkilö esimerkiksi muistisairautensa vuoksi.

Valiokunta korostaa erityisesti iäkkäiden henkilöiden riittävän ja asianmukaisen asiakas- ja palveluohjauksen merkitystä sekä asiakkaan palvelujen toteuttamisen että palvelumenojen kasvun hillitsemisen kannalta. Valiokunnan saaman selvityksen mukaan omatyöntekijöiden organisoituminen tiimeiksi tasaisi työmäärän vaihtelusta johtuvaa kuormittumista ja mahdollistaisi paremman ammatillisen tuen työssä. Siirtyminen nykyistä suurempiin järjestäjätahoihin palvelujärjestelmässä edellyttää työn rakenteiden uudelleen järjestämistä myös omatyöntekijöiden osalta.

Valiokunta toteaa, että lain toimeenpanossa on syytä arvioida, tarvitaanko muutosten vuoksi henkilöstön lisäkoulutusta ja onko sosiaalihuoltolain täsmentäminen jatkossa tarpeen ikääntyneen henkilön omatyöntekijän tehtävien osalta. Samoin on syytä arvioida, edellyttääkö tehokkaan moniammatillisen palveluohjauksen organisointi ja asiakkaiden erilaisiin tarpeisiin vastaaminen myös esimerkiksi terveydenhuollon, kuntoutuksen tai ikääntymisen asiantuntemuksen kirjaamista omatyöntekijöitä koskeviin säännöksiin.

VALIOKUNNAN PÄÄTÖSEHDOTUS

Sosiaali- ja terveysvaliokunnan päätösehdotus:

> *Eduskunta hyväksyy muuttamattomana hallituksen esitykseen HE 218/2016 vp sisältyvät 1. ja 2. lakiehdotuksen.*

Helsingissä 23.11.2016

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

puheenjohtaja Tuula Haatainen sd
varapuheenjohtaja Hannakaisa Heikkinen kesk
jäsen Outi Alanko-Kahiluoto vihr
jäsen Eeva-Johanna Eloranta sd
jäsen Arja Juvonen ps
jäsen Niilo Keränen kesk
jäsen Anneli Kiljunen sd
jäsen Sanna Lauslahti kok
jäsen Anne Louhelainen ps
jäsen Aino-Kaisa Pekonen vas
jäsen Sari Raassina kok
jäsen Vesa-Matti Saarakkala ps
jäsen Annika Saarikko kesk
jäsen Sari Sarkomaa kok
jäsen Martti Talja kesk
varajäsen Sari Tanus kd

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

valiokuntaneuvos Harri Sintonen

VASTALAUSE 1

Perustelut

Yleistä

Hallitus aikoo heikentää vanhusten palveluita poistamalla vanhuspalvelulaista vastuutyöntekijää koskevan pykälän sekä poistamalla laista listauksen siitä asiantuntemuksesta, jota kunnalla on oltava käytettävissä vanhuspalveluissa. Lisäksi hallitus oli aiemmin linjannut heikentävänsä vanhuspalvelulain toimeenpanoa tukevaa laatusuositusta siten, että hoitotyöntekijöiden vähimmäismäärää tehostetussa palveluasumisessa ja vanhainkodeissa lasketaan 0,4—0,5 työntekijään hoidettavaa vanhusta kohden. Tämän hallitusohjelmakirjauksensa hallitus on äskettäin perunut, mutta aikoo silti jatkaa heikennyksiä mm. väljentämällä mitoitukseen laskettavan henkilöstön kelpoisuuksia.

Hallituksen esitys vanhuspalvelulain muuttamiseksi on osa hallituksen kuntien tehtävien ja velvoitteiden vähentämistä koskevaa toimenpideohjelmaa. Sinänsä kannatamme säätelyn vähentämistä, jos kyse on ns. "turhista" normeista. Emme kuitenkaan pidä heikoimmassa asemassa olevien ihmisten suojaksi tehtyjä säädöksiä missään tapauksessa turhina. Vanhuspalvelulakiin nyt esitetyt heikennykset vaikuttavat suoraan ikäihmisten palveluiden laatuun ja saatavuuteen. Tästä syystä emme voi hyväksyä tehtyä esitystä.

Vanhuspalvelulaki on osoittautunut tarpeelliseksi

Vanhuspalvelulaki, joka tuli voimaan 1.7.2013, tarkoitti pitkään odotettua parannusta vanhusten asemaan. Lain tarkoituksena on tukea ikääntyneen väestön hyvinvointia sekä parantaa iäkkäiden ihmisten mahdollisuutta osallistua elinoloihinsa vaikuttavien päätösten valmisteluun ja palvelujen kehittämiseen kunnassa. Lisäksi lain tarkoituksena on parantaa iäkkään henkilön mahdollisuutta saada laadukkaita sosiaali- ja terveyspalveluja sekä vahvistaa hänen mahdollisuuttaan vaikuttaa hänelle järjestettävien palvelujen sisältöön ja toteuttamistapaan.

Laki on ollut voimassa vasta kolme vuotta, ja lain voimaantulon seurauksena vanhusten asemaan ja sen parantamiseen on kiinnitetty aiempaa enemmän huomiota. THL:n ja Valviran vanhuspalvelulain toteutumista seuranneiden kyselyiden tulosten perusteella on valtakunnallisen valvonnan ja ohjauksen kautta pystytty vaikuttamaan vanhustenhoidon epäkohtien korjaamiseen. Pidämme näitä parannuksia tärkeinä, mutta ne eivät vielä ole riittäviä. Missään tapauksessa vanhusten hoidon tilanne ei ole parantunut niin, että lakiin voisi tehdä nykyistä löysempiä kirjauksia.

Vanhuspalveluiden osaaminen on turvattava

Esityksessä ehdotetaan, että vanhuspalvelulain kuntien käytettävissä olevaa asiantuntemusta koskevasta 10 §:stä poistettaisiin listaus ammattialoista, joista kunnalla tulee olla käytettävissään erityisasiantuntemusta. Listauksen mukaan erityisasiantuntemusta on oltava ainakin hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen, gerontologisen hoito- ja sosiaalityön, geriatrian, lääkehoidon, ravitsemuksen, monialaisen kuntoutuksen sekä suun terveydenhuollon alalta. Listauksen poistaminen

mahdollistaisi esityksen mukaan aiempaa paremmin tapauskohtaisen harkinnan siinä, mitä asiantuntemusta kunta hankkisi ja käyttäisi palveluiden järjestämiseen ja palvelutarpeen arviointiin.

Emme voi hyväksyä asiantuntemuksen heikentämistä emmekä näe listauksen poistamista vastauksena vanhustyön haasteisiin. Päinvastoin, listauksen mukaisen osaamisen tarve on kasvava väestön ikääntyessä ja ikääntyneiden eläessä yhä pidempään. Osaava ja hyvinvoiva henkilöstö sitoutuu työhön sekä on laadukkaan ja eettisesti kestävän sosiaalihuollon tae. Asiantuntijakuulemisen mukaan sosiaalityön kuormitusta voidaan vähentää kehittämällä työntekijöiden psyykkisiä resursseja sekä organisatorisilla ratkaisuilla, kuten johtamisella, työn tekemisen järjestelyillä, työilmapiirillä ja työyhteisön tuella. Positiivisia muutoksia on saavutettavissa konkreettisilla teoilla, kuten ottamalla käyttöön henkilöstömitoitukset, varmistamalla ammatillinen tuki, johtaminen ja konsultaatiomahdollisuudet sekä vahvistamalla työnohjausta ja täydennyskoulutusta.

Vanhustyön osaamisen vaatimuksia siis käytännössä lasketaan, vaikka hyvä osaaminen on edellytys paitsi hyvälle hoidolle ja riittävän monipuoliselle palvelutarpeen arvioinnille, myös hyvälle johtamiselle ja palveluiden kehittämiselle — mitkä taas mahdollistavat vaikuttavan, kustannustehokkaan toiminnan.

Tässäkin säästöpäätöksessä kiirehtiminen tuntuu oudolta, koska vuoden 2019 alussa sote-uudistuksen mukaisilla maakuntatasoisilla järjestäjillä joka tapauksessa on listauksen mukainen osaaminen käytössään.

Vanhuksen vastuutyöntekijää ei pidä poistaa

Esityksessä ehdotetaan myös, että vanhuspalvelulaista poistettaisiin vastuutyöntekijä, koska sosiaalihuoltolaissa on säädetty omatyöntekijästä. Perusteluna on esitetty, että näin poistetaan ja kevennetään päällekkäistä sekä yksityiskohtaista sääntelyä. Näin kuntien hallinnollista taakkaa vähennettäisiin ja siten myös palvelujen järjestämisen kustannuksia pienennettäisiin. Perustelu vaikuttaa kuitenkin hataralta, koska joka tapauksessa palvelukokonaisuus selvitettäisiin iäkkään henkilön osalta vanhuspalvelulain 15 §:n mukaisesti, kun muiden sosiaalihuollon asiakkaiden osalta sovellettaisiin sosiaalihuoltolain 36 §:n säännöksiä palvelutarpeen arvioinnista.

Vastuutyöntekijän poistamisesta kärsivät eniten heikoimmassa asemassa olevat ja yksinäiset vanhukset. Etenkin vanhusten palveluita valvovat viranomaiset ovat esittäneet lain valmistelun yhteydessä ja valiokunnan asiantuntijakuulemisessa vakavan huolensa vanhusten oikeudesta saada palveluita. Esimerkiksi Sosiaali- ja terveysalan valvontavirasto Valvira katsoo omassa lausunnossaan, ettei vanhuspalvelulain vastuutyöntekijää koskevan pykälän kumoamiseen ole perusteita. Valvira muistuttaa, että vastuutyöntekijän nimeäminen iäkkäälle henkilölle edistää iäkkään henkilön oikeuksia palveluihin ja niiden seurantaa. Näin osaltaan turvataan perustuslain 19 §:n oikeuksien toteutumista.

On myös tärkeää, että vanhuspalvelulain velvoitteet säilytetään ennallaan nyt, kun sosiaali- ja terveydenhuollon rakenteiden uudistus muuttaa merkittävästi järjestämisen ja tuottamisen muotoja. Näin voidaan turvata parhaiten erityisen haavoittuvassa asemassa olevien asiakkaiden oikeudet riittäviin ja tarpeiden mukaisiin palveluihin.

Valiokunnan mietintö StVM 35/2016 vp
Vastalause 1

Sosiaalihuoltolakiin ehdotetaan lisäksi muutosta, jonka mukaan omatyöntekijänä voi toimia myös terveydenhuoltoalan ammattilainen edellyttäen, että se on kokonaisuuden kannalta tarkoituksenmukaista. Vaikka muutos tehdään ensisijaisesti silmällä pitäen vanhuspalvelulain 17 §:n kumoamista, pidämme muutosta hyvänä ja yhdymme valiokunnan mietinnössä esitettyihin perusteluihin. Näin kunta voisi kussakin yksittäistapauksessa arvioida jokaisen asiakkaan kohdalla, mikä sosiaali- tai terveydenhuollon ammattihenkilön kelpoisuus parhaiten tukee omatyöntekijän tehtävien toteuttamista suhteessa sosiaalihuollon asiakkaan palvelukokonaisuuteen.

Hallituksen säästöt koituvat pitkällä aikavälillä kalliiksi

Hallitus on pukenut palveluiden leikkaukset "normipuruksi". Normien purkamisella yritetään luoda edistyksellistä mielikuvaa, kun taas palveluiden leikkaaminen vaikuttaa kylmältä toiminnalta. Kuitenkin hallitus tekee juuri jälkimmäistä, säästää ja leikkaa sieltä, mistä pystyy.

Asiantuntijakuulemisessa on toistettu huoli, joka on myös kirjattu hallituksen esitykseen: muutosten yhteisvaikutus voi synnyttää riskin siitä, että iäkkään henkilön palvelutarpeen arviointiin sekä sen toteutumiseen liittyvään seurantaan ei osoiteta riittävää asiantuntemusta. Tämä puolestaan voi johtaa siihen, ettei palvelutarvetta tunnisteta eikä siihen vastata oikein. Iäkkään henkilön palvelutarpeen riittämätön arviointi ja siitä aiheutuva sopimaton palvelukokonaisuus aiheuttavat kunnille palvelutarpeeseen nähden ylimääräisiä kustannuksia.

Suomessa vanhustenhoidon henkilömitoitus on ollut pohjoismaisia naapurimaitamme alempi, mutta osaamisen taso on ollut korkeampi. Hallitus on nyt siis leikkaamassa näistä molemmista. Tämä on hyvin lyhytnäköistä toimintaa, sillä juuri korkea osaaminen on monessa tilanteessa korvannut kaivattuja käsipareja, kun työt on osattu organisoida paremmin, johtaminen on ollut hyvää ja ihmisten osaaminen on ollut oikeassa paikassa. Nyt tämä uhkaa vaarantua. Pidemmällä aikavälillä huonompi osaaminen ja johtaminen johtavat vähemmän vaikuttavaan hoitoon ja hoivaan, jolloin kustannukset saattavat moninkertaistua.

Hallitukselta tuntuu puuttuvan vanhustenhoidon visio. Ainoastaan omaishoitoa on tällä hallituskaudella pystytty kehittämään sekä perhehoitoa vanhusten palvelumuotona vahvistamaan. On kuitenkin selvä, ettei omaishoito ole kaikissa tapauksissa mahdollista eikä edes toivottavaa. Vanhusten perhehoito on tällä hetkellä hyvin pienimuotoista ja kehittämisen mahdollisuuksia on, mutta tälläkin palvelulla on rajansa. Vanhusten asumiseen kaivataan kipeästi uusia ratkaisuja, esimerkiksi tanskalaisten tai hollantilaisten esimerkkien mukaisesti. Normipurkua kaivattaisiin esimerkiksi edistämään erilaisia yhteisöllisiä asumismuotoja ja palveluratkaisuja sekä niihin sopivien maksu- ja etuusjärjestelmien kehittämistä. Kestävää säästöä taas toisivat paitsi tehokas palveluohjaus, hyvän osaamisen turvaaminen ja järkevät asumisratkaisut, myös mm. geroteknologia, esteettömyys ja kuntouttavat hoitokäytännöt. Arjen turvallisuutta tukevat paitsi tarpeen mukaiset palvelut myös riittävä toimeentulo. Myös siltä osin hallituksen leikkaukset perusetuuksiin ja lääkekorvauksiin sekä asiakasmaksujen korotukset ovat osuneet pahasti juuri iäkkäisiin ihmisiin.

Valiokunnan mietintö StVM 35/2016 vp
Vastalause 1

Lopuksi

Edellytämme, että hallitus peruu suunnitelmansa heikentää vanhuspalveluiden laatua, osaamista ja henkilöstömitoitusta. Vanhuspalvelulakia tulee toteuttaa johdonmukaisesti eikä laskea ikäihmisten hoidon ja hoivan tasoa.

Ehdotus

Edellä olevan perusteella ehdotamme,

että 2. lakiehdotus hyväksytään valiokunnan mietinnön mukaisena ja

että 1. lakiehdotus hylätään.

Helsingissä 23.11.2016

Tuula Haatainen sd
Eeva-Johanna Eloranta sd
Anneli Kiljunen sd
Outi Alanko-Kahiluoto vihr
Aino-Kaisa Pekonen vas

VASTALAUSE 2

Perustelut

Hallituksen esityksessä (HE 218/2016 vp) ehdotetaan muutettavaksi ikääntyneen väestön toimintakyvyn tukemisesta sekä iäkkäiden sosiaali- ja terveyspalveluista annettua lakia sekä sosiaalihuoltolakia.

Voimassa olevan vanhuspalvelulain 10 §:n mukaan kunnan käytettävissä on oltava ikääntyneen väestön hyvinvoinnin, terveyden, toimintakyvyn ja itsenäisen suoriutumisen tukemista sekä iäkkäiden henkilöiden tarvitsemien sosiaali- ja terveyspalvelujen laadukasta järjestämistä varten riittävästi monipuolista asiantuntemusta. Erityisasiantuntemusta on oltava ainakin hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen, gerontologisen hoito- ja sosiaalityön, geriatrian, lääkehoidon, ravitsemuksen, monialaisen kuntoutuksen sekä suun terveydenhuollon alalta. Nyt kyseessä olevassa hallituksen esityksessä ehdotetaan, että vanhuspalvelulain kuntien käytettävissä olevaa asiantuntemusta koskevasta 10 §:stä poistetaan luettelo ammattialoista, joista kunnalla tulee olla käytettävissään erityisasiantuntemusta. Näin ollen esitys antaisi kunnille aikaisempaa laajemman harkintavallan siinä, mitä asiantuntemusta kunta hankkii ja käyttää ikääntyneen väestön ja iäkkäiden henkilöiden palvelujen järjestämiseen. Katson, että luettelo ammattialoista, joista kunnalla tulee olla käytettävissään erityisasiantuntemusta, on syytä jatkossakin säilyttää laissa. Hallituksen esittämän muutoksen myötä ei pystytä varmistamaan riittävän asiantuntevaa ja tasokasta hoitotasoa, jossa pystytään huomioimaan ikääntyvän väestön hoitoon liittyvät erityispiirteet. Muutoksen myötä olisi myös mahdollista, että ikääntyneen väestön hoitamiseen erikoistunut osaaminen tulisi vähenemään kunnissa, minkä seurauksena olisi puutteita niin yksittäisissä hoitomuodoissa kuin ikääntyneen väestön kokonaisvaltaisissa hoitokokonaisuuksissa.

Esityksessä ehdotetaan myös, että ikääntyneen väestön toimintakyvyn tukemisesta sekä iäkkäiden sosiaali- ja terveyspalveluista annetusta laista kumottaisiin vastuutyöntekijää koskeva 17 §. Pykälän kumoamisen myötä iäkkäiden henkilöiden omatyöntekijä nimettäisiin sosiaalihuoltolain kaikkia sosiaalihuollon asiakkaita koskevan sääntelyn mukaisesti. Vastuutyöntekijästä säädetään tällä hetkellä vanhuspalvelulain 17 §:ssä. Kunnan on sen nojalla nimettävä iäkkäälle henkilölle vastuutyöntekijä, jos hän tarvitsee apua palvelujen toteuttamiseen ja yhteensovittamiseen liittyvissä asioissa. Lisäksi pykälässä säädetään vastuutyöntekijän tehtävistä ja kelpoisuudesta. Vastuutyöntekijän tehtävänä on muun muassa seurata iäkkään henkilön palvelusuunnitelman toteutumista ja palvelutarpeiden muutoksia, olla tarvittaessa yhteydessä palvelujen järjestämisestä vastaaviin tahoihin ja muihin tahoihin iäkkään henkilön tarpeisiin vastaamiseksi sekä neuvoa ja auttaa iäkästä henkilöä palvelujen ja etuuksien saantiin liittyvissä asioissa. Vastuutyöntekijän on oltava iäkkään henkilön palvelukokonaisuuden kannalta tarkoituksenmukainen sosiaalihuollon ammattihenkilöistä annetun lain 3 §:ssä tai terveydenhuollon ammattihenkilöistä annetun lain 2 §:ssä tarkoitettu ammattihenkilö. Esitettävän vanhuspalvelulain 17 §:n kumoamisen myötä kaikkien iäkkäiden henkilöiden omatyöntekijä nimettäisiin sosiaalihuoltolain sosiaalihuollon asiakkaita koskevan sääntelyn mukaisesti sosiaalihuoltolain 42 §:ssä. Sosiaalihuoltolain 42 §:ssä ei kuitenkaan täysin vastaavasti säädetä työntekijän tehtävistä kuin vanhuspalvelulain 17 §:ssä, vaan sosiaalihuoltolaki on kokonaisuutena sovellettava sosiaalihuollon yleislaki. Siitäkin huolimatta, että esityksessä muutettaisiin sosiaalihuoltolain 42 §:n mukaisen omatyöntekijän kelpoi-

suusvaatimuksia vastaamaan paremmin sekä iäkkäiden että muiden asiakasryhmien palvelukokonaisuuden osoittamaa tarvetta, katson, että vastuutyöntekijän nimeäminen iäkkäälle ihmiselle on asiantuntevan hoidon takaamiseksi jatkossakin säilytettävä. Muutoksen myötä ei pystyttäisi riittävästi vastaamaan iäkkäämpien ihmisten hoitoon liittyviin erityistarpeisiin.

Pidän huolestuttavana hallituksen esittämää linjausta ja sen myötä tulevia heikennyksiä vanhusten hoitoon. Erityisosaamisesta tinkiminen tulee heikentämään niin hoidon laatua kuin vanhusten hoidon erityispiirteiden huomioonottamista. Muutos tulee hallituksen hakemien kustannussäästöjen sijasta lisäämään kustannuksia, joita aiheutuu pitkällä aikavälillä erityisosaamisen heikennyksen myötä. Ehdotan, että esitys vanhuspalvelulain 10 §:n muuttamisesta ja 17 §:n kumoamisesta hylätään.

Ehdotus

Edellä olevan perusteella ehdotan,

että 2. lakiehdotus hyväksytään valiokunnan mietinnön mukaisena ja

että 1. lakiehdotus hylätään.

Helsingissä 23.11.2016

Sari Tanus kd